

Zelfkant zwaar getroffen door Dertigjarige Oorlog

DE DERTIGJARIGE OORLOG heeft in de zeventiende eeuw in West-Europa grote verwoestingen aangericht. Ook zonder verdragend geschut en atoombommen slaagde men er destijds reeds in gedurende deze „frische fröhliche Krieg“ bloeiende landstrekken in een woestenij te veranderen en tienduizenden aan de oorlog volkomen onschuldige burgers om hals te brengen. Toen na dertig jaren vechten, terwijl tegelijkertijd in de Nederlanden de Tachtigjarige Oorlog werd gevoerd, de uitgeputte strijdende partijen eindelijk vrede slooten, was de bevolking van het Duitsland uit die dagen ten naaste bij gehalveerd.

De Dertigjarige Oorlog is in combinatie met de Tachtigjarige Oorlog, gedeeltelijk ook in Zuid-Limburg uitgevochten. Daarvan heeft vooral de tegenwoordige Zelfkant te lijden gehad. De kerkregisters uit die dagen, die omdat zij dikwijls van allerlei bijkomstige bijzonderheden melding maken tevens een dankbare bron voor geschiedschrijvers zijn, bevatten hierover talrijke mededelingen. Dit geldt met name voor de registers van de parochie Hillensberg.

Zo werd in deze parochie op 12 februari 1630, met toestemming van de Deken Frederik Reuter, in stilte en zonder de gebruikelijke aankondigingen het huwelijk gesloten tussen Dirik Giellis en een juffrouw Timmermans uit Brunssum.

De pastoor en de getuigen waren daarvoor naar de woning van Giellis gekomen. Men durfde — in verband met rondzwervende ruitersbenden — niet in een bruidsstoet over straat te gaan. Eni-

ge dagen later diende de pastoor van Hillensberg, de zeereerwaarde heer Wilhelm Martens, in een particuliere woning te Doenrade het H. Doopsel toe, omdat het levensgevaarlijk was zich buitenshuis te begeven sedert keizerlijke ruiters te Wehr en in enkele andere naburige dorpen in garnizoen lagen. Het leven in Hillensberg was tenslotte voor de dorpelingen niet meer te dragen. De soldaten drongen de huizen binnen, stalen alles wat zij grijpen konden en brutaliseerden en schoffeerden de bewoners. Onder dekking van het

dat hij de dochter van de pachter uit Hillensberg tot „zijn wettige echtgenote had genomen“. Of zijn eerwaarde zo vriendelijk wilde zijn, het huwelijk nu ook kerkelijk in te zegenen. Wettelijke andere beletsels bestonden er niet. Enige maanden later kwam de trompetter Johan Schopban naar Hillensberg en nodigde de pastoor uit met hem naar Broeksittard te rijden om een tweetal huwelijken tussen keizerlijke ruiters en meisjes uit de streek te voltrekken. Er was haast bij, want de soldaten moesten naar elders vertrekken en er was in

lensbergse geestelijke kwam in vermomming naar **Bingelrade**, teneinde er het huwelijk tussen Willem Latten uit Eygelshoven en Maria Hermans uit **Bingelrade** in te zegenen. Enige dagen later verscheen hij zelfs in Hoensbroek, om ook daar een kind te dopen. Blijkbaar had de Hoensbroekse pastoor zijn parochie eveneens tijdelijk moeten verlaten. En welke tragedie gaat schuil achter de zakelijke mededeling in het kerkregister, dat in november 1638 voor de pastoor van Hillensberg een zekere Gisbertus, boer te **Bingelrade**, verscheen, die een pasgeboren kind van het mannelijk geslacht bij zich had, dat 's nachts voor de deur van de boerderij op straat te vondeling was gelegd? De pastoor deed mede, dat hij het kind heeft gedoopt, „zonder verdere verplichtingen voor de toekomst op zich te nemen.“ Twee andere inwoners van **Bingelrade** traden als peter en meter op.

Een soortgelijk geval deed zich met een zekere Orban uit **Bingelrade** en diens vrouw voor. Ook zij kwamen naar de kerk van Hillensberg, omdat in hun eigen dorp de pastoor verbannen en de kerk gesloten was. Zij hadden een zui-geling bij zich, die de vrouw van Orban reeds de nooddoop had toegediend. Zij vroegen thans de pastoor het kind nog eens te dopen. De moeder van de kleine wilde onbekend blijven. De vrouw had het in het geheim naar de woning van Orban gebracht en de baby daar achtergelaten, na geld voor de verzorging van de kleine te hebben gegeven.

Limburgsch Journaal

nachtelijk duister verlieten de mensen het dorp en namen voor het grootste deel de wijk naar Doenrade, waar zij een gastvrij onderkomen vonden. In hetzelfde jaar 1630 hielden de Hillensbergers gezamenlijk hun Pasen in de kerk van **Bingelrade** tijdens een H. Mis, die er door hun eigen pastoor werd opgedragen.

...

SPOED-HUWELIJKEN werden in die dagen herhaaldelijk gesloten. Zo kreeg de pastoor van Hillensberg op 24 juni 1630 bezoek van een zekere Georg van Colen, die als ruiter bij het garnizoen van Maastricht diende. Hij stond plotseling voor de kerkdeur, die op 't kerkhof uitkwam, vergezeld van een drietal andere ruiters en vertelde de pastoor

Broeksittard op dat ogenblik geen geestelijke aanwezig. De pastoor deed bereidwillig wat van hem gevraagd werd, maar hij zal er wel zijn eigen gedachten over hebben gehad. Kort daarop trouwde voor de pastoor van Hillensberg de ruiter Bartholomeus Schouten met zijn halfzuster.

Deze pastoor moet een moedig man zijn geweest, want hij was de laatste, die het dorp verliet, om binnen de stadswallen van Sittard bescherming te zoeken. Daar doopte hij op Pinksterdinsdag 1636 in de Grote Kerk het eerste kind van een eveneens gevlucht, jong gezin uit zijn parochie. Een jaar later echter was hij weer te Hillensberg terug, terwijl toen op zijn beurt de pastoor van **Bingelrade** de vlucht had moeten nemen. De Hil-